

(1) Konfucianismus I

堯 Yáo

舜 Shùn

禹 Yǔ

夏 dynastie Xià (??? – ???)

商 dynastie Shāng (??? – asi 1045 př. n. l.)

周 dynastie Zhōu (asi 1045 př. n. l. – 256 př. n. l.);

秦 dynastie Qín (221 př. n. l. – 207 př. n. l.)

漢/汉 dynastie Hàn (206 př. n. l. – 220 n. l.)

文王 Wén wáng = král Wén   文 wén   = kultura, civilizační hodnoty

武王 Wǔ wáng = král Wǔ   武 wǔ   = válka, válečné hodnoty

周公 Zhōu gōng = vévoda z Zhōu

天命 tiān mìng = Mandát Nebes

Vrstvy zhouské aristokracie: 王 wáng; 公 gōng; 大夫 dàfu; 士 shì

游士 yóu shì   = „putující vzdělanci“

司馬遷/司马迁 Sīmǎ Qiān: *Zápisy historika* (史記/史记 Shǐjì)

→ klasifikace „šesti filozofických škol“ (六家 liùjiā): škola yinyangová (陰陽家/阴阳家 yīnyángjiā), konfucianismus (儒家 rújiā), mohismus (墨家 mòjiā), legismus (法家 fǎjiā), škola jmen (名家 míngjiā) a taoismus (道家 dàojiā).

劉歆/刘歆 Liú Xīn – další klasifikace filozofických škol

konfucianismus, taoismus

1. Konfucius

孔子 Kǒngzǐ, Konfucius (551 – 479 př. n. l.)

Konfuciovy *Hovory* (論語/论语 Lúnyǔ)

禮/礼 lǐ = obřady, rituálně korektní jednání

Konfuciovy Hovory:

Sibai, aristokrat ze státu Chen, se zeptal, zda se vévoda Zhao [z Lu] vyznal v obřadech (li). Konfucius řekl: Vyznal se v obřadech. Když Konfucius odešel, Sibai předvolal [Konfuciova žáka] Wuma Qiho a řekl: Slyšel jsem, že urozený muž (junzi) není stranický. Je možné, že by urozený muž přece jen byl stranický? Vévoda Zhao si vzal ženu ze státu Wu, která měla stejné příjmení, a nazýval ji Wu Mengzi. Jestliže se tento pán vyzná v obřadech, kdo se už v nich nevyzná? Když to Wuma Qi sdělil Konfuciovi, mistr řekl: Jsem věru šťastný člověk, pokud udělám chybu, druzí to ihned poznají.

Kdosi řekl: [...] Vyznal se Guan Zhong v obřadech (li)? Mistr odpověděl: Pouze vládce státu může postavit ochrannou stěnu [proti duchům před branou svého sídla], avšak Guan Zhong měl takovou ochrannou stěnu. Pouze vládce státu, aby náležitě uctil vládce jiného státu, smí postavit hliněný stolec na odkládání pohárů (fandian), avšak Guan Zhong měl takový stolec. Pokud se Guan Zhong vyznal v obřadech, kdo už se v nich nevyzná?

[Konfuciovův žák] Zigong chtěl zrušit zvyk obětování ovce při každoročním rituálu přijetí kalendáře na následující rok od královského dvora, jenž se odehrával v chrámu předků úředních knížat. Mistr pravil: Ach, Ci [oslovení Zigonga], ty máš rád ovce, a já zase obřady.

→ 禮儀 lǐ yí. V nejstarších textech jsou významy těchto dvou slov obtížně rozlišitelné, obojí odkazuje k obřadnému jednání v ceremoniálním a náboženském kontextu (oběti předkům).

V textech klasického období nabývají zřetelněji odlišitelných významů:

lǐ 禮 = „rituálně korektní jednání“, „pravidla obřadnosti“; slovesně pak „jednat v souladu s pravidly obřadnosti“, „být zdvořilý“, „zachovat se v dané situaci s náležitým dekórem a v souladu s pravidly“. Výraz lǐ tudíž pokrývá prakticky veškerou lidskou společenskou aktivitu a odkazuje k jednání v *konkrétní situaci* (ať už v běžné společenské situaci nebo při náboženských obřadech) v souladu s rozdíly ve společenské hierarchii a z ní vyplývajícími požadavky zdvořilosti a náležitosti.

yí 儀 / 儀 má užší význam „ceremoniální dekórum“, čili odkazuje k čistě vnějškovým požadavkům na náležité jednání příslušné osoby, „jednání v souladu s vlastním statusem“. Tento význam dobře vyjadřuje časté spojení *weiyi* 威儀 = „úctu vzbuzující ceremoniální dekórum“ – odkazuje k situacím, kdy zpravidla vysoce postavená osoba dává náležitě okázalým ceremoniálním jednáním najevo úctyhodnost a autoritu svého společenského postavení.

Konfuciovy Hovory:

Mistr řekl: Být uctivý bez obřadů (lǐ) je vyčerpávající. Být opatrný bez obřadů znamená být ustrašený. Být statečný bez obřadů vede k bezuzdnosti. Být přímý bez obřadů znamená být ohroublý.

Ušlechtilý muž (junzi), které má obsáhlé znalosti kultury (wen) a omezuje se obřady, je schopen nesejít ze správné cesty.

Kdykoli Mistra navštívil někdo oděný ve smuteční šat, nebo v obřadné pokrývce hlavy, v plášti a suknicí, nebo slepec, i když muž ten byl mladší jeho, Mistr spatřiv ho vždy vstal, a byl-li nucen ho předejít, vždy zrychlil krok.

Když rozmlouvá s nižšími hodnostáři, jeho chování je přátelské a vlídné. Když rozmlouvá s vysokými hodnostáři, je zdrženlivý a obřadný. Je-li přítomen vládce, je pln úcty, nikoli však přepjatý.

Nespí nikdy v poloze mrtvoly [hlavou k severu]. Doma se nechová upjatě. Sejde-li se s někým ve smutku, třebaš ho dobře zná, musí změnit výraz, a navštíví-li někoho oděného v obětní šat nebo slepce, i když nejde o obřadnou věc, musí projevit svou úctu chováním. Potká-li někoho v hlubokém smutku, ukloní se přes čelo svého vozu; a stejně se ukloní lidem nesoucím sčítací tyčinky. Jsou-li mu při

hostině předloženy vybrané lahůdky, jeho výraz se má změnit a má povstat. Uslyší-li náhle zahřmění nebo prudký závan větru, také musí změnit výraz.

Když vstupuje do vozu, musí stát tváří přímo k němu a držet se šňůry držátka. Za jízdy netěká pohledem, nemluví překotně a neukazuje rukama.

V hodinách prázdně bylo Mistrovo chování velmi bezstarostné a jeho výraz čilý a radostný.

Zápisy obřadů (Lǐjì 禮記)

Papoušek dokáže mluvit, ale přesto se neliší od ostatního ptactva. Opice dokáže mluvit, ale přesto se neliší od ostatní zvěře. Pokud by člověk byl bez obřadů, pak ačkoliv by dokázal mluvit, rovněž by se svou myslí (xin) nelišil od ptactva a zvěře. Pouze ptáci a zvířata jsou bez obřadů, a proto [mezi zvířaty] otec a syn sdílejí stejnou družku. Z toho důvodu se objevili světci (shengren) a vytvořili obřady, aby jimi vychovávali lid a aby lidé skrze obřady pochopili, jak se odlišit od ptactva a zvěře.

君子 jūnzǐ = aristokrat / ušlechtilý muž

Konfuciovy Hovory:

Mistr se chtěl usadit mezi devíti kmeny východních barbarů. Kdosi řekl: Copak to půjde, vždyť jsou hrubí a nekulturní! Mistr řekl: Když mezi nimi bude sídlit ušlechtilý muž (junzi), jak by mohli být hrubí a nekulturní?

Fan Chi se chtěl poučit o pěstování obilí. Mistr řekl: V tom se nevyrovnám starému sedlákovi. [Fan Chi] se tedy chtěl poučit o pěstování zeleniny. [Mistr] řekl: V tom se nevyrovnám starému zahradníkovi. Když Fan Chi odešel, mistr řekl: Fan Chi je věru malý člověk (xiaoren)! Pokud ti ve vysokém postavení milují obřady (li), pak mezi lidem není nikoho, kdo by se odvážil být neuctivý. Pokud ti ve vysokém postavení milují smysl pro náležitost (yi), pak mezi lidem nebude nikoho, kdo by se odvážil být neposlušný. Pokud ti ve vysokém postavení milují důvěryhodnost (xin), pak mezi lidem nebude nikoho, kdo by se odvážil nebyť upřímný. Je-li tomu tak, lidé budou přicházet ze všech stran s dětmi přivázanými na zádech. K čemu [by se ušlechtilý muž zabýval] pěstováním obilí?

學/学 xué = studium

Mistr řekl: V patnácti letech jsem se zaměřil na studium (xue), ve třiceti jsem se postavil na vlastní nohy, ve čtyřiceti jsem již nebyl zmatený [ve svých postojích], v padesáti jsem chápal záměry Nebes (tianming), v šedesáti jsem již intuitivně a náležitě chápal vše, co jsem slyšel a v sedmdesáti jsem již mohl dělat všechno, po čem mé srdce a mysl toužily, aniž bych se dopouštěl prohřešků.

義/义 yi = smysl pro náležitost

仁 rén = lidskost, dobro

Hán Fěizǐ:

Pojem lidskost 仁 rén, značí, že má člověk z hloubi duše péči o druhého. Jeho radost ze štěstí jiných a odpor k jejich neštěstí je dán tím, že podle svých vrozených duševních vlastností nemůže jinak, nikoli tím, že chce nějakou odměnu.

Smysl pro náležitě 義 yì – to se týká služebných vztahů mezi pánem a poddaným, mezi těmi nahoře a těmi dole, rozdílů mezi otcem a synem a mezi váženými a nízkými, styků mezi přáteli a známými, rozlišování mezi blízkými a cizími, domácími a těmi zvenku. Aby poddaný sloužil panovníkovi, je náležitě. Aby podřízeným záleželo na nadřízených a syn sloužil otci, je náležitě. Aby prostý dav ctil vážené, je náležitě. Aby si přátelé a známí vzájemně pomáhali, je náležitě. Aby blízcí byli uvnitř a cizí venku, je náležitě.

Obřady 禮 lǐ – to je prostředek, kterým se navenek dávají najevo city, vnějškové uspořádání projevů všech druhů náležitosti, způsob obcování mezi panovníkem a poddaným a otcem a synem, nástroj k rozlišení mezi vážnými a nízkými a schopnými a neschopnými.

V srdci chováme určité city, leč příslušná osoba o nich nic netuší, proto rychlými krůčky přicupitáme a hluboko se pokloníme, a tak to dáme na srozuměnou. Když k někomu cítíme srdečnou náklonnost, ale dotyčný o tom nic

neví, vyjádříme to hezkými slovy a květnatými obraty. Obřady jsou to, skrze co vnější jednání osvětluje vnitřní rozpoložení.

Když jsou běžní lidé pohnuti působením okolního světa, nerozumí obřadům, kterými člověk zušlechťuje sám sebe. Prostřáci vykonávají obřady tak, aby uctili jiné lidi. Proto se někdy snaží a jindy polevují. Ušlechtilý muž však vykonává obřady, aby jimi pracoval sám na sobě. Pročež do nich vloží celou svou duši, vykonává tak nejvyšší obřady. Nejvyšší obřady jsou prodchnuté duchem, zatímco ty prostřáků jsou roztěkané, proto si navzájem neodpovídají.

Smysl pro náležité je lidskostí vyjádřenou jednáním v praxi. Jednání v praxi jsou řízena obřady a obřady obsahují určité vnějškové vzorce. Obřady jsou vnějškovými vzorci smyslu pro náležité.

Konfuciovy Hovory:

Kázat lidskost (*rén*) znamená, že když se sám chceš prosadit, pomáháš druhým, aby se prosadili; když sám chceš uspět, pomáháš druhým, aby uspěli. Dívat se na druhé jako na sebe sama – to lze nazvat směřováním k lidskosti.

Ohleduplnost (恕 *shù*): Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.

Co je lidskost? Mimo dům jednej, jako by byl přítomen vzácný host. S prostým lidem jednej, jako bys konal důležitou oběť. Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim. Pak nebude vůči tobě nenávisti, ať řídíš stát nebo rodinu.

Yán Huí se tázal na lidskost. Mistr řekl: Přemož sebe sama, aby ses navrátil k obřadům – tomu se říká lidskost. [...] Nedívej se na nic, co odporuje obřadům, nemluv o ničem, co odporuje obřadům, nedělej nic, co odporuje obřadům.